

Sadržaj

Predgovor	vii
Studije slučaja	xxv

Prvi dio Principi i koncepti

1 Ekonomija, institucije i razvoj: globalna perspektiva	3
Kako živi ona druga polovina čovječanstva	3
Proučavanje ekonomije i razvoja	7
Priroda razvojne ekonomije	8
Zašto proučavati razvojnu ekonomiju? Neka ključna pitanja	9
Značaj uloge vrijednosti u razvojnoj ekonomiji	12
Ekonomije kao društveni sistemi:	
potreba da se prevlada jednostavna ekonomija	13
Šta podrazumijevamo pod razvojem?	14
Tradicionalne ekonomske mjere	14
Novi ekonomski pogled na razvoj	15
Senov pristup zasnovan na „mogućnostima“	16
Tri ključne vrijednosti razvoja	19
Tri cilja razvoja	21
Milenijski razvojni ciljevi	21
Zaključci	22
Studija slučaja: Napredak u borbi za jedan osmišljeniji razvoj: Brazil	25
2 Komparativni razvoj:	
razlike i zajedničke karakteristike zemalja u razvoju	35
Definicija svijeta u razvoju	36
Strukturalna raznolikost ekonomija u razvoju	39
Veličina i nivo prihoda	39
Historijski pregled	41
Fizički i ljudski resursi	42
Etnički i vjerski sastav	42
Relativni značaj javnih i privatnih sektora i građanskog društva	43
Industrijska struktura	44
Politička struktura, moć i interesne grupe	46

Zajedničke karakteristike država u razvoju	46
Nizak životni standard	47
Holističko mjerenje nivoa životnog standarda: Indeks humanog razvoja	55
Nizak nivo produktivnosti	61
Visoke stope porasta stanovništva i teret ovisnosti	62
Znatna ovisnost o poljoprivrednoj proizvodnji i izvozu primarnih proizvoda	63
Dominacija nesavršenih tržišta i nepotpune informiranosti	66
Ovisnost i osjetljivost u međunarodnim odnosima	66
Kako se zemlje u razvoju danas razlikuju od razvijenih zemalja u njihovim ranijim fazama	68
Bogatstvo fizičkih i ljudskih resursa	68
Relativni nivoi prihoda <i>per capita</i> i GDP-ja	69
Klimatske razlike	69
Broj stanovnika, raspodjela i rast	70
Historijska uloga međunarodnih migracija	70
Međunarodna trgovina kao podsticaj rasti	72
Temeljna naučna i tehnološka istraživanja i sposobnost razvoja	73
Stabilnost i fleksibilnost političkih i društvenih institucija	73
Efikasnost domaćih ekonomskih institucija	74
Da li je standard života u zemljama u razvoju i razvijenim zemljama u konvergenciji?	75
Zaključak	77
Studija slučaja: Divergentni razvoj: Pakistan i Bangladeš	79
Dodatak 2.1 Komponente ekonomskog rasta	92
3 Klasične teorije ekonomskog razvoja	97
Klasične teorije ekonomskog razvoja: četiri pristupa	98
Razvoj kao rast i teorije linearnih faza	98
Rostowljeve faze rasta	99
Harrod-Domarov model rasta	100
Prepreke i ograničenja	101
Nužni uslovi nasuprot dovoljnih: neka kritička razmišljanja o faznom modelu	102
Modeli strukturalne promjene	103
Lewisova teorija razvoja	103
Strukturalna promjena i obrasci razvoja	108
Zaključci i implikacije	109
Revolucija međunarodne zavisnosti	109
Model neokolonijalne zavisnosti	110
Model lažne paradigme	111
Teza o dualističkom razvoju	112
Zaključci i implikacije	112
Neoklasična kontrarevolucija: tržišni fundamentalizam	114
Izazov etatičkom modelu:	
slobodna tržišta, javni izbor i pristupi naklonjeni tržištu	114
Tradicionalna neoklasična teorija rasta	115
Zaključci i implikacije	117
Klasične teorije razvoja: pomirenje razlika	118

Studija slučaja:	
Škole mišljenja u određenom kontekstu: Južna Koreja i Argentina	120
Dodatak 3.1 Solowovljev neoklasični model rasta	128
4 Savremeni modeli razvijenosti i nerazvijenosti	131
Nova teorija rasta: endogeni rast	132
Povodi za novu teoriju rasta	132
Romerov model	134
Kritike nove teorije rasta	135
Nerazvijenost kao neuspjeh u koordinaciji	135
Višestruki ekvilibrij: dijagramski pristup	139
Započinjanje ekonomskog razvoja: veliki podsticaj	143
Veliki podsticaj: grafički model	145
Zašto super-poduzetnik ne može riješiti problem	151
Ostali problemi višestrukog ekvilibrija	152
Kremerova teorija ekonomskog razvoja O-prstena	155
Model O-prstena	156
Implikacije teorije O-prstena	159
Zaključci: višestruki ekvilibrij i neuspjesi u koordinaciji	160
Studija slučaja: Razumijevanje razvojnog čuda: Kina	163

Drugi dio Problemi i politike: domaći

5 Siromaštvo, nejednakost i razvoj	181
Mjerenje nejednakosti i siromaštva	183
Mjerenje nejednakosti	183
Mjerenje apsolutnog siromaštva	190
Siromaštvo, nejednakost i socijalna skrb	194
Zašto je nejednakost tako loša?	194
Dualistički razvoj i pomjeranje Lorenzove krivulje:	
neke od stiliziranih tipologija	196
Kuznetsova hipoteza preokrenutog „U“	198
Rast i nejednakost	203
Apsolutno siromaštvo: stepeni veličina	204
Rast i siromaštvo	206
Ekonomске karakteristike siromašnih grupa	210
Ruralno siromaštvo	211
Žene i siromaštvo	213
Etničke manjine, starosjedilačko stanovništvo i siromaštvo	216
Raspon političkih opcija: neka osnovna razmatranja	217
Područja intervencije	217
Političke opcije	219
Sažetak i zaključci: Potreba za paketom politika	224
Studija slučaja: Kako mikrofinansije mogu pomoći siromašnima:	
Grameen banka u Bangladešu	225

Dodatak 5.1 Odgovarajuća tehnologija i otvaranje novih radnih mjesta:	
Model podsticanja cijena	240
Dodatak 5.2 Ahluwalia-Cheneryjev indeks blagostanja	243
6 Rast stanovništva i ekonomski razvoj:	
uzroci, posljedice i kontroverze	247
Osnovno pitanje: rast stanovništva i kvalitet života	248
Pregled cifri: rast stanovništva - prošlost, sadašnjost i budućnost	249
Rast svjetskog stanovništva kroz historiju	249
Struktura svjetskog stanovništva	250
Skriveni zamajac rasta stanovništva	257
Demografska tranzicija	259
Uzroci visokog fertiliteta u zemljama u razvoju:	
Maltuzijanski model i model domaćinstva	262
Maltuzijanska populacijska zamka	262
Kritika Maltuzijanskog modela	264
Mikroekonomska teorija plodnosti domaćinstva	267
Potražnja za djecom u zemljama u razvoju	269
Neki empirijski dokazi	270
Implikacije za razvoj i fertilitet	270
Posljedice visokog fertiliteta: neka od sukobljenih mišljenja	271
Rast stanovništva ne predstavlja stvarni problem	271
Namjerno stvoren lažni problem	273
Poželjni fenomen	273
Rast stanovništva je stvarni problem	274
Empirijski argument: sedam negativnih posljedica rasta stanovništva	276
Ciljevi: prema konsenzusu	277
Neki od pristupa politika	279
Šta mogu učiniti zemlje u razvoju	279
Šta mogu učiniti razvijene zemlje: resursi, stanovništvo, i globalni okoliš	282
Kako razvijene zemlje mogu pomoći zemljama u razvoju s njihovim populacijskim programima	283
Zaključak	284
Studija slučaja: Stanovništvo, siromaštvo i razvoj: Kina i Indija	285
7 Urbanizacija i ruralno-urbana migracija: teorija i politika	295
Dilema o migraciji i urbanizaciji	295
Urbanizacija: trendovi i predviđanja	296
Uloga gradova	302
Industrijske oblasti	302
Gradovi efikasne veličine	305
Problem gigantskih gradova	306
Davanje prednosti prvom gradu	307
Uzroci nastanka gigantskih gradova	308
Urbani neformalni sektor	310
Politike za urbani neformalni sektor	312
Žene u neformalnom sektoru	315

Urbana nezaposlenost	317
Migracije i razvoj	318
Ka ekonomskoj teoriji ruralno-urbane migracije	320
Opis Todarovog modela	321
Dijagramska prezentacija	323
Pet implikacija politike	325
Rezime i zaključci: oblik sveobuhvatne strategije migracija i zapošljavanja	328
Studija slučaja: Ruralno-urbana migracija i urbanizacija u zemljama u razvoju:	
Indija i Bocvana	331
Dodatak 7.1 Matematička formula Todarovog migracijskog modela	343
8 Ljudski kapital: obrazovanje i zdravlje u ekonomskom razvoju	346
Centralna uloga obrazovanja i zdravlja	346
Obrazovanje i zdravlje kao združeno ulaganje u razvoj	348
Poboljšanje zdravstva i obrazovanja:	
zašto je nedovoljno samo povećati prihod	349
Investiranje u obrazovanje i zdravstvo:	
pristup zasnovan na ljudskom kapitalu	352
Dječiji rad	355
Jaz u pogledu gendera: žene i obrazovanje	358
Posljedice predrasuda u pogledu gendera u vezi sa zdravljem i obrazovanjem	359
Obrazovni sistemi i razvoj	362
Ponuda i potražnja u obrazovanju:	
veza između prilika za zapošljavanje i obrazovne potražnje	362
Društvene koristi i troškovi naspram privatnih	365
Raspodjela obrazovanja	368
Obrazovanje, nejednakost i siromaštvo	370
Obrazovanje, unutrašnja migracija i odliv mozгова	373
Zdravstveni sistemi i razvoj	374
Dimenzije i raspodjela	374
Breme bolesti	376
Malarija i parazitske gliste	378
HIV i AIDS	379
Zdravlje i produktivnost	382
Politika zdravstvenih sistema	384
Politike za zdravstvo, obrazovanje i generiranje prihoda	386
Studije slučaja: AIDS - Utjecaj na ekonomski razvoj i potrebna reakcija:	
Uganda i Južna Afrika	388
9 Preobražaj poljoprivrede i ruralni razvoj	403
Imperativ poljoprivrednog napretka i ruralnog razvoja	403
Poljoprivredni rast: prijašnji napredak i sadašnji izazovi	405
Struktura poljoprivrednih sistema zemalja u razvoju	407
Dvije vrste poljoprivrede u svijetu	407
Seoska poljoprivreda u Latinskoj Americi, Aziji i Africi	409
Zaključci	420

Značajna uloga ženske populacije	421
Ekonomija poljoprivrednog razvoja: prijelaz sa seoske zemljoradnje	
usmjerene ka preživljavanju na komercijalne zemljoradnje	423
Naturalna poljoprivredna proizvodnja: nespremnost na rizik, nesigurnost i preživljavanje	424
Prijelaz na mješovitu i raznoliku zemljoradnju	430
Od divergencije ka specijalizaciji: moderna komercijalna zemljoradnja	431
Zaključci	432
Ka strategiji poljoprivrednog i ruralnog razvoja: neki od osnovnih uvjeta	433
Poboljšanje male poljoprivrede	433
Uvjeti za ruralni razvoj	435
Studije slučaja: Poboljšavanje poljoprivrednih programa obuke i pomoći za zemljoradnice: Kenija	438
10 Okoliš i razvoj	452
Ekonomija i okoliš	452
Okoliš i razvoj: temeljna pitanja	453
Održivi razvoj i odgovornost za okoliš	453
Stanovništvo, resursi i okoliš	454
Siromaštvo i okoliš	455
Rast naspram okoliša	455
Ruralni razvoj i okoliš	455
Urbani razvoj i okoliš	456
Globalni okoliš	456
Opseg degradacije okoliša: pregled	457
Ruralni razvoj i okoliš: priča o dva sela	460
Tradicionalni ekonomski modeli okoliša	462
Resursi u privatnom vlasništvu	462
Resursi u zajedničkom vlasništvu	464
Pozitivne i negativne odlike javnog vlasništva:	
regionalno propadanje okoliša i problem „slobodnog jahača“	466
Ograničenja okvira općeg dobra	468
Urbani razvoj i okoliš	468
Ekologija urbanih sirotinjskih kvartova	468
Industrijalizacija i zagađenje zraka u urbanim područjima	470
Problemi prenaseljenosti i postojanja čiste vode i provođenja zdravstvenih mjera	473
Potreba za reformom politike	474
Globalni okoliš: uništenje prašuma i staklenički plinovi	476
Opcije u politikama zemalja u razvoju i razvijenih zemalja	478
Šta mogu učiniti manje razvijene zemlje	478
Kako razvijene zemlje mogu pomoći manje razvijenim zemljama	479
Šta razvijene zemlje mogu učiniti za globalni okoliš	481
Studija slučaja: Ekonomski rast i održivost okoliša: Filipini	484
Elizabeth M. Remedio	

11 Donošenje razvojnih politika i uloga tržišta, države i građanskog društva	495
Mistika planiranja	496
Priroda planiranja razvoja	496
Osnovni koncepti	496
Planiranje u mješovitim razvojnim ekonomijama	497
Razlozi za planiranje razvoja	498
Proces planiranja: neki od osnovnih modela	500
Modeli ukupnog rasta: projiciranje makrovarijabli	500
Multisektorski modeli i sektorske projekcije	502
Procjena projekta i analiza koristi i troškova za cijelo društvo	503
Zaključci: Modeli planiranja i konzistencija plana	506
Problemi provođenja plana i neuspjeh plana	507
Teorija naspram prakse	507
Razlozi neuspjeha plana	508
Neuspjeh vlade i oživljavanje prakse davanja prednosti tržištu u odnosu na planiranje	509
Tržišna ekonomija	512
Sociokulturni preduslovi i ekonomski uvjeti	512
Uloga i ograničenja tržišta u LDC	513
„Vašingtonski konsenzus” u pogledu uloge države u razvoju i njegova ograničenja	515
Ka novom konsenzusu	516
Razvojna politička ekonomija: teorije formuliranja politika i reforme	518
Razumijevanje obrazaca glasanja o reformi politike	520
Institucije i determiniranost prošlosti	521
Demokratija naspram autokratije: koji sistem omogućava brži rast?	522
Uloga NVO-a i šireg civilnog sektora u razvoju	523
Trendovi u upravljanju i reformama	529
Borba protiv korupcije	529
Decentralizacija	531
Učešće u razvoju	533
Razvojna politika i država: zaključne opaske	535
Studija slučaja:	
Razvojno usmjerena NVO na nivou cijele zemlje: model <i>BRAC</i>	537

Treći dio Problemi i politike: međunarodne i makroekonomske

12 Teorija trgovine i iskustvo razvoja	553
Globalizacija: uvod	553
Međunarodna trgovina i finansije: neka od ključnih pitanja	556
Pet osnovnih pitanja o trgovini i razvoju	558
Značaj izvoza za razne zemlje u razvoju	559
Elastičnost potražnje i nestabilnost prihoda od izvoza	561
Uvjeti trgovine i <i>Prebisch-Singerova</i> teza	561

Tradicionalna teorija međunarodne trgovine	562
Komparativna prednost	563
Relativna obdarenost faktorima proizvodnje i međunarodna specijalizacija: neoklasični model	564
Teorija trgovine i razvoj: tradicionalni argumenti	568
Kritika tradicionalne teorije o slobodnoj trgovini u kontekstu iskustva zemalja u razvoju	569
Fiksni resursi, puna uposlenost i međunarodna nepokretnost kapitala i obučene radne snage	570
Fiksirana, slobodno dostupna tehnologija i suverenitet potrošača	573
Unutrašnja mobilnost faktora i savršena konkurencija: povećanje dobiti, nesavršena konkurencija i kontrolirana tržišta	574
Neučestvovanje državnih vlada u trgovinskim odnosima	575
Uravnotežena trgovina i međunarodno prilagođavanje cijena	576
Namicanje zarade državljanima jedne zemlje kroz trgovinu	577
Neki od zaključaka o teoriji trgovine i strategiji ekonomskog razvoja	578
Studija slučaja: Priča o uspješnom razvoju: Tajvan	581
 13 Debata o trgovinskoj politici: promocija izvoza, supstitucija uvoza i ekonomske integracije	594
Trgovinske strategije razvoja: promocija izvoza naspram supstitucije uvoza	595
Promocija izvoza: okrenutost vanjskom svijetu kako bi se vidjele trgovinske barijere	596
Supstitucija uvoza: okrenutost prema unutra, ali plaćanje vani	600
Strategija industrijalizacije sa supstitucijom uvoza i rezultati	603
Devizni kurs, kontrola razmjene i odluka o devalvaciji	608
Rezime i zaključci: trgovinski optimisti i trgovinski pesimisti	612
Argumenti trgovinskih pesimista	612
Argumenti trgovinskih optimista	613
Pristup politici izvoza koji podrazumijeva strategiju industrijalizacije	614
Pomirenje argumenata: podaci i konsenzus	616
Trgovina Jug-Jug i ekonomska integracija: gledati prema van i prema unutra	618
Rast trgovinske razmjene između zemalja u razvoju	618
Ekonomska integracija: teorija i praksa	618
Regionalni trgovinski blokovi i globalizacija trgovine	620
Trgovinske politike razvijenih zemalja: potreba za reformom	623
Tarifne i netarifne trgovinske barijere bogatih zemalja i GATT sporazum postignut tokom Urugvajске runde 1995.	623
Studija slučaja: Industrijska i izvozno orijentirana politika: Južna Koreja	627
 14 Platni bilans, dug zemalja u razvoju i kontroverze oko makroekonomske stabilizacije	639
Račun platnog bilansa	640
Opća pitanja	640
Jedna hipotetička ilustracija: deficiti i dugovi	641

Finansiranje i smanjivanje deficita platnog bilansa	643
Neka inicijalna pitanja o politikama	643
Trendovi u platnim bilansima LDC	645
Dužnička kriza 1980-ih	646
Historijat i analiza	646
Korijeni dužničke krize	648
Pokušaji ublažavanja: makroekonomska nestabilnost,	
MMF-ove politike stabilizacije i njihovi kritičari	652
MMF-ov program stabilizacije	652
Taktike smanjenja duga	654
Da li je dužnička kriza nestala? Dobitnici i gubitnici	656
Zaključci	658
Studija slučaja: Kriza, smanjenje duga i borba za obnovu rasta: Meksiko	659
Dodatak 14.1 Kratka povijest i analiza	
Međunarodnog monetarnog fonda i Svjetske banke	668
15 Strane finansije, investicije i pomoć: kontroverze i šanse	676
Međunarodni tokovi finansijskih sredstava	676
Privatne strane direktne investicije i multinacionalne korporacije	677
Multinacionalne korporacije: veličina, obrasci i trendovi	679
Privatna strana ulaganja: argumenti za i protiv razvoja	680
Privatne portfeljne investicije: blagodat ili propast za LDC?	686
Strana pomoć: debata o razvojnoj pomoći	687
Problemi koncepta i mjerenja	687
Iznosi i alokacije: javna pomoć	689
Zašto donatori daju pomoć	690
Zašto LDC prihvataju pomoć	695
Sve veća uloga nevladinih organizacija u međunarodnoj pomoći	696
Učinak pomoći	697
Studija slučaja: Afrička priča o uspjehu izložena riziku: Bocvana	699
16 Finansijska i fiskalna razvojna politika	709
Uloga finansijskog sistema	710
Trnovit put ka makroekonomskoj stabilnosti	711
Razlike između finansijskih sistema MDC i LDC	712
Uloga centralnih banaka	714
Pojava razvojnog bankarstva	717
Neformalno finansiranje, grupno kreditiranje	
i mikrofinansijske institucije za mala preduzeća	718
Reforma finansijskih sistema	722
Finansijska liberalizacija, realne kamatne stope, štednja i investicije	722
Finansijska politika i uloga države	724
Debata o ulozi tržišta dionicama	725
Fiskalna politika u cilju razvoja	727
Makrostabilnost i mobilizacija resursa	727
Porezi: direktni i indirektni	727
Javna uprava: najrjeđi resurs	732

Državna preduzeća	734
Poboljšanje učinka državnih preduzeća	735
Privatizacija: teorija i iskustvo	736
Vojni rashodi i ekonomski razvoj	737
Značaj i ekonomski utjecaj	737
Studija slučaja: Čile i Poljska: privatizacija: šta, kada i kome?	742
 17 Neka ključna pitanja za XXI stoljeće	756
Globalna međuovisnost i rast tržišta svijeta u razvoju	756
Globalni okoliš i svijet u razvoju	756
Zagađivači i njihove posljedice na globalni okoliš	757
MDC i LDC zemlje koje doprinose stakleničkim gasovima	757
Očuvanje prašuma kao javnog dobra: ko to treba plaćati?	759
U potrazi za rješenjima: samiti održani 1992., 1997. i 2002. godine	761
Kriza u Subsaharskoj Africi	763
Globalizacija i međunarodna finansijska reforma	765
Zaključne opaske	767
 Rječnik	771
Indeks imena	809
Indeks pojmova	8